

Publieke omroep zit dicht op de macht

Achtergrond - 13 maart 2018 - Auteur: Marja Verburg

'Staatspers' - zo worden ARD en ZDF niet alleen door de rechts-populistische AfD genoemd, maar ook door de voorzitter van de bond van Duitse krantenuitgevers. De medewerkers van de publieke omroep voelen zich daardoor in diskrediet gebracht. Maar de geloofwaardigheid van de zenders staat al langer ter discussie.

Het zou het beslissende moment van de verkiezingscampagne worden: het [tv-debat](#) tussen kanselier Merkel en SPD-uitdager Schulz, begin september 2017. Maar het was nauwelijks een duel. De zwevende kiezers wisten na afloop nog steeds niet waar ze op moesten stemmen. Dat had ook te maken met de vorm, en die was gedicteerd door Merkel.

Merkel en Schulz werden geïnterviewd door vier presentatoren - van ARD, ZDF en de commerciële zenders RTL en SAT1 - en er werd nauwgezet bijgehouden of de lijsttrekkers allebei evenveel aan het woord waren.

De zenders hadden het graag anders gewild, met meer ruimte voor spontaniteit en verdieping, maar dat wilde Merkel niet: het was of één strak geregisseerd debat met alle vier de zenders, of niets. Dat leverde de publieke omroep veel kritiek op. ARD en ZDF hadden zich als politiek onafhankelijk moeten bewijzen, schreef Der Spiegel een maand later. Dan maar een debat zonder kanselier. "Helaas ontbrak het de zenderdirecteuren aan moed." En: "Op deze manier bevestigden ze slechts het vooroordeel dat alle journalisten, maar helemaal die van de publieke omroep, te dicht op de macht zitten."

'Te dicht bij de macht'

Serie Duitse publieke omroep

De öffentlich-rechtlichen - ARD, ZDF en Deutschlandradio - liggen onder vuur. De zenders zijn te duur, te elitair en vormen oneerlijke concurrentie met andere media, luidt de kritiek. De deelstaten, die over de publieke omroep gaan, eisen bezuinigingen en hervormingen. In [deze serie](#) belichten we een aantal aspecten van de discussie.

Het verwijt dat de publieke omroep te dicht op de macht zit, komt niet uit de lucht vallen. In 2014 bepaalde het Constitutioneel Hof, de hoogste Duitse rechtbank,

dat er [te veel politici](#) zaten in de Fernsehrat, de toezichtraad van de ZDF. Hun invloed was in strijd met de door de grondwet voorgeschreven afstand tussen de staat en de publieke omroep. De samenstelling van de raad is daarna aangepast, maar er zitten nog steeds politici in. De afgelopen jaren zijn er [verschillende schandalen](#) geweest waarin politici direct invloed uitoefenden op de inhoud van bijvoorbeeld actualiteitenprogramma's.

Stefan Seibert is sinds 2010 de belangrijkste Duitse regeringswoordvoerder. Tot hij voor Merkel aan de slag ging, was hij journalist bij de ZDF, waar hij actualiteitenprogramma's en het journaal presenteerde. Zijn voorganger Ulrich Wilhelm stapte juist over van de politiek naar de journalistiek. Hij werd hoofdredacteur van de Bayerische Rundfunk en is sinds januari voorzitter van de ARD.

Bevoogdend

Daarnaast krijgt de publieke omroep het verwijt elitair en te bevoogdend te zijn. Duitse media hebben een andere taakopvatting dan de Nederlandse, vertelde Wouter Meijer, voormalig NOS-correspondent in Berlijn, tijdens de [debatmiddag](#) 'De Staat van Duitsland' in 2016 in Amsterdam. "Ze willen het populisme bestrijden en de democratie beschermen." Dat zorgt dat voor bepaalde standpunten geen ruimte is en journalisten zich wel erg politiek correct opstellen. Dat leidt niet alleen tot kritiek van bijvoorbeeld AfD-aanhangers, maar ook van jongeren die zich niet door de zenders aangesproken voelen, aldus Der Spiegel.

'Jongeren voelen zich steeds minder door de publieke omroep aangesproken'

Het verwijt van partijdigheid wordt mede in de hand gewerkt door de commentaren van journalisten in het actualiteitenprogramma 'Tagesthemen' en in het ZDF-Heute journaal, op een manier die we in Nederland niet kennen. De journalist houdt een betoog en spreekt dat recht in de camera uit - zoals Elmar Theveßen bijvoorbeeld de dag na de Bondsdagverkiezingen deed. Hij haalde flink uit naar de AfD, de rechts-populistische partij die voor het eerst in de Bondsdag was gekozen ([bekijk zijn commentaar op youtube](#)).

De AfD is een gevaar voor de democratie, aldus Theveßen, de partij verklaart mensen die anders denken tot volksvijanden en wil 'het land terugveroveren'. Maar het land is niet van de AfD, verklaart Theveßen, "en het volk al helemaal niet". De ZDF-journalist kreeg veel bijval maar ook veel kritiek: hij werd onder meer uitgescholden voor leugenaar en agitator. Zijn commentaar was koren op de molen van de critici uit rechts-populistische hoek, die de zenders al veel langer 'Lügenpresse' noemen - leugenpers, een begrip dat uit de nazitijd stamt.

Oekraïnecrisis

De term 'Lügenpresse' kwam op tijdens de vluchtelingencrisis van 2015, de tijd dat ook de AfD aan haar opmars begon. Maar het systematisch schelden op de ARD en ZDF was daarvoor al begonnen, aldus Der Spiegel: tijdens de Oekraïnecrisis in 2014. De zenders hadden onjuist en te gekleurd bericht over de annexatie van de Krim door Rusland, was het verwijt, en ze zouden daarbij aanwijzingen van de regering hebben gevolgd. Het leidde tot een intern onderzoek bij de ZDF, die concludeerde dat in zeven van de 7.000 berichten feitelijke onjuistheden stonden. Van aanwijzingen van de regering was geen sprake - maar dat maakte voor het imago van de zenders bij hun critici niet uit. De kritiek werd in de jaren daarna alleen maar feller.

Het systematisch schelden op de ARD en ZDF is begonnen tijdens de Oekraïnecrisis in 2014

In de vluchtelingencrisis was de Duitse pers ronduit activistisch. Dat was geen opgelegd beleid, zoals het verwijt luidde, maar mede een reactie op de schrikbarende toename van extreem-rechts geweld en aanslagen op asielzoekerscentra in Duitsland. Bij een deel van de Duitsers leidde het er echter toe dat ze zich van de pers afkeerden. Zij vonden de berichtgeving niet neutraal, niet onafhankelijk en tendentius - de verwijten kwamen weer aan bod in de talkshow Maischberger over de publieke omroep begin maart ([kijk hier terug](#)). Journalisten hebben later hun eigen rol in het vluchtelingendebat bekritiseerd: ze hadden bijvoorbeeld de angsten van mensen niet mogen negeren en kritischer moeten berichten over het regeringsbeleid. (Lees meer: '[Duitse media onzeker over eigen rol in populismedebat](#)').

Kritischer over eigen berichtgeving

Ook op de berichtgeving van de Duitse media over de nieuwjaarsnacht in Keulen kwam veel kritiek. Duitse media maakten pas heel laat melding van de massale aanrandingen en berovingen in de nieuwjaarsnacht van 2015 op 2016. Bovendien deden journalisten aan zelfcensuur om te voorkomen dat er een verband met de vluchtelingencrisis zou worden gelegd. De daders bleken later vooral Noord-Afrikaanse jongeren, die al langer voor problemen in Keulen zorgden.

De FAZ had geen goed woord over voor de berichtgeving van vooral de ZDF: "Weten ze niet hoe ze moeten berichten over problemen met jonge Arabieren? Ze zouden het eens met journalistiek moeten proberen."

'Weten ze niet hoe ze moeten berichten over problemen met jonge Arabieren? Ze zouden het eens met journalistiek moeten proberen.'

Het gevolg is dat de publieke omroep [kritischer](#) naar zijn eigen berichtgeving is gaan kijken. In blogs en op hun nieuwssites leggen ze vaker uit waarom ze brengen wat ze brengen. En waar journalisten in 2013 en 2014 bijvoorbeeld niet wilden praten met aanhangers van de anti-islambeweging Pegida of van de AfD, brengen ze daarover sinds een aantal jaar juist uitgebreide reportages - zo grondig zelfs dat ze vorig jaar rond de verkiezingen het verwijt kregen dat ze de AfD met al hun aandacht groot hadden gemaakt.

De AfD, inmiddels in de Bondsdag gekozen, wil de publieke omroep flink veel kleiner en objectiever maken, schrijft ze in haar [verkiezingsprogramma](#). Het moeten betaalzenders worden, alleen gefinancierd door de mensen die er naar kijken.

Het is urgenter dan ooit dat de publieke omroep hervormt. Dat lijkt langzaam ook tot de leiding door te dringen. Achteroverleunen, dat kan nu geen enkele instantie zich meer veroorloven, zei ARD-directeur Ulrich Wilhelm vorige week in een [interview](#) op de ARD-nieuwssite. "Voor ons is belangrijk: als we überhaupt op een sokkel staan, van die sokkel af!"

Dit is een artikel gedownload via duitslandinstituut.nl.

Artikel: <https://duitslandinstituut.nl/artikel/25210/publieke-omroep-zit-dicht-op-de-macht>